

Mirjana Crnić – Željka Macan

GERMANIZMI U ŠTOKAVSKIM IKAVSKIM GOVORIMA GORSKOGA KOTARA

*Mirjana Crnić, Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU Rijeka
Željka Macan, Filozofski fakultet, Rijeka, izvorni znanstveni članak*

UDK 811.163.42'373.45:811.112.2

811.163.42'282 (497.5-3 Gorski kotar): 811.112.2

Prisutnost je velikoga broja njemačkih posuđenica u hrvatskim govorima rezultat višestoljetnoga jezičnog dodira između hrvatskoga i njemačkoga jezika. Iako se hrvatska jezična politika, posebice u 19. stoljeću, snažno odupirala utjecaju njemačkoga na hrvatski jezik, njemačke su se posuđenice ipak zadržale i do danas se aktivno rabe na supstandardnoj razini. Cilj je ovoga rada analizirati zabilježene lekseme preuzete iz njemačkoga jezika u mjesnim govorima Mrkoplja, Sungera i Liča, štokavskim ikavskim govorima Gorskoga kotara. Germanizmi prikupljeni terenskim istraživanjem podijeljeni su prema svojoj pripadnosti određenim semantičkim sferama te vremenskoj, prostornoj, funkcionalnoj i generacijskoj raslojenosti. Posebna je pozornost posvećena njihovoj semantičkoj prilagodbi u jeziku primaocu na temelju oglednih primjera iz prikupljene građe. Rad povezuje dvije lingvističke discipline, lingvistiku jezičnih dodira i dijalektologiju.

Ključne riječi: *posuđenice; germanizmi; semantička polja; semantička prilagodba; jezični dodir; dijalektologija; štokavski ikavski govori Gorskoga kotara*

1. Uvod

Posuđivanje među jezicima kao rezultat migracija, osvajačkih pohoda, trgovine, putovanja, kulturnih i susjedskih veza staro je koliko i sam ljudski jezik. Gotovo svi jezici imaju trag drevnoga ili suvremenoga dodira s drugim jezicima. To se očituje i u jezičnom dodiru hrvatskoga i njemačkoga jezika koji je zbog posebnih sociolingvističkih okolnosti intenzivan i dugotrajan. Hrvatska se jezična politika, posebice u 19. stoljeću, snažno odupirala njemačkome jezičnom utjecaju. Usprkos tomu, velik se broj germanizama zadržao i do danas se rabi na supstandardnoj razini. Na govore Mrkoplja,

Sungera i Liča, štokavske ikavske govore Gorskoga kotara, utjecalo je više jezika, što pokazuje i povijesno-politička slika toga kraja. Naime, prvotno je štokavsko ikavsko stanovništvo na to područje stiglo pod turskim navalama iz Hercegovine, Bosne, Like i Krbave¹, pod austrijskom je vlašću bilo nekoliko stotina godina, a nakon Napoleonovih ratova potpada pod ugarski dio Monarhije u okviru Banske Hrvatske.² Nakon izgradnje važnih prometnica (Karolinske ceste 1728., Lujzinske ceste 1811. i željeznice 1873.) stanovnici su toga područja imali intenzivnije kontakte s govornicima drugih idioma koji su sadržavali germanizme, primjerice s goranskim kajkavcima i sa sjeverno-čakavcima koji su im u neposrednu susjedstvu.

Predmetom su ovoga rada germanizmi ovjereni u trima spomenutim štokavskim ikavskim govorima u Gorskom kotaru, mjesnim govorima Liča, Sungera i Mrkoplja. Riječ je o govorima koji su prema rezultatima dosadašnjih istraživanja određeni kao novoštokavski, četveroakcenatski govori zapadnoga dijalekta, ali uz pojedina odstupanja, u prvom redu u fonološkom inventaru. To upućuje na činjenicu da u primarno štokavskim govorima ima i neštokavskih značajki (različita stupnja u svakom pojedinom mjesnom govoru) uvjetovanih međudijalekatskom interferencijom. U malobrojnim dosad objavljenim radovima uglavnom se spominje govor Mrkoplja koji je izazivao zanimanje jezikoslovaca od 19. st. sve do danas.³

Germanizmi u hrvatskome jeziku, pa tako i u navedenim štokavskim ikavskim govorima Gorskoga kotara, rezultat su višestoljetne kulturne i političke povezanosti Hrvatske s Monarhijom u kojoj je dominacija njemačkoga jezika bila uvjetovana njegovim položajem "statusnoga jezika"⁴. Izražen je i utjecaj austrijskih i južnonjemačkih dijalekata pa su mnoge replike koje odstupaju od današnjega njemačkoga standarda zapravo relativno vjerno preuzeti dijalektizmi, a teže ih je identificirati s obzirom na fonološku strukturu koju imaju u suvremenom njemačkom standardnom jeziku.⁵

U rječnicima hrvatskoga jezika i u ostaloj jezikoslovnoj literaturi postoje različite definicije pojma *germanizam*, a u ovome će se radu taj termin rabiti za posuđenice⁶ koje su posredno ili neposredno ušle u hrvatski jezik iz njemačkoga standardnog jezika, austrijskoga njemačkoga te njihovih dijalekata.

¹ Više o tome vidi u Finka (1977: 167–172).

² Više o povijesti goranskih naselja vidi u: Kruhek (1981: 45–52, 281–309), Strohal (1993), Marković (2003).

³ U pojedinim je raspravama spomenuta samo poneka jezična značajka mrkopaljskoga govora (Masing 1876), u drugima je uključivan u hijerarhijski više jezične sustave (Hraste 1956, Lisac 2003), a u trećima je bio primarnim predmetom dijalektološkoga istraživanja (Strohal 1906, Finka 1977, Lukežić 2008, Vranić – Crnić 2008). Govori Sungera i Liča slabije su zastupljeni u literaturi (Finka – Barac-Grum 1981, Lisac 2003, Crnić 2010).

⁴ Usp. Stojić (2008: 359).

⁵ Više o tome v. u Ivanetić (2000: 160) i Turk (2005: 3).

⁶ Posuđenicama se smatra svaki leksički tip primarnoga procesa posuđivanja, a pritom se proces prenošenja uvijek odnosi na razinu izraza i na razinu sadržaja. Prema tome, svaka riječ stranoga podrijetla, bez obzira na stupanj njezine prilagodbe i na njezin standardni, tj. supstandardni jezični status, bila bi posuđenica. (Turk 2006: 165).

2. Metodologija istraživanja

Građa za ovaj rad prikupljena je terenskim istraživanjem i sastavljena na temelju rezultata dobivenih usmenim ispitivanjem izvornih govornika. Pritom se koristio usmjereni upitnik sastavljen za potrebe istraživanja toga tipa.⁷ U upitniku su bila ponudena ukupno 304 germanizma. Fond potvrđenih germanizama razlikuje se u trima mjesnim govorima pa su u govoru Liča potvrđena 204, u govoru Mrkoplja 206, a u Sungeru 254 germanizma. Stoga je uz pojedini germanizam njegova zastupljenost u određenom govoru naznačena odgovarajućom kraticom navedenom u zagradi.⁸

Ispitani su govornici različite dobi (njih osmero)⁹ te su prema tom kriteriju podijeljeni u tri skupine. Ispitanici stariji od šezdeset godina ulaze u prvu dobnu skupinu. Drugu skupinu ispitanika čine oni u dobi od četrdeset do šezdeset godina, a treću do četrdeset godina. Ta je podjela od osobite važnosti bila pri analizi generacijske raslojenosti potvrđenih germanizama. Prilikom ispitivanja su zabilježeni i oni germanizmi koji su ostali samo u sjećanju nekih obavjesnika najstarije generacije. Uz pojedini se germanizam tražio podatak koriste li se obavjesnici tom riječju, a ako se ne koriste, prepoznaju li je kao činjenicu svoga mjesnoga govora. Potom je trebalo navesti u kojem se fonološkom i morfološkom obliku određeni germanizam javlja. U slučajevima kada je navedeno da se određeni germanizam ne koristi, ali se prepoznaje, trebalo je navesti koji se izraz rabi umjesto njega. Ovjereni germanizmi u navedenim se govorima pojavljuju u inačicama uvjetovanim jezičnom strukturom pojedinoga govora. Germanizmi prikupljeni na taj način čine građu za daljnje istraživanje.

Prikupljeni su germanizmi analizirani s obzirom na svoju vremensku, prostornu, funkcionalnu i generacijsku raslojenost te prema pripadnosti određenoj semantičkoj sferi. Pritom je uz svaki od njih navedeno njihovo značenje u hrvatskom standardnom jeziku. Posebno je analizirana i oprimjerena semantička prilagodba germanizama potvrđenih u štokavskim ikavskim govorima Gorskoga kotara.

3. Raslojenost germanizama

Težište je ovoga istraživanja bilo na komunikacijskoj ulozi potvrđenih germanizama, njihovu vremenskom, generacijskom, funkcionalnom i prostornom raslojavanju te njime uvjetovanoj uporabi.

⁷ Upitnik koji je korišten za ovo istraživanje sastavila je dr. sc. Marija Turk za potrebe svojih istraživanja na temelju prethodno prikupljenih germanizama iz dviju knjiga: Striedter-Temps, Hildegard: *Deutsche Lehnwörter im Serbokroatischen*. Otto Harrassowitz: Wiesbaden, 1958. i Schneeweis, Edmund: *Die deutschen Lehnwörter im Serbokroatischen in kulturgeschichtlicher Sicht*. Walter de Gruyter-Co.: Berlin, 1960. Građu je popunjavala i primjerima ekscerpiranim iz *Rječnika stranih riječi* Bratoljuba Klaića. Ovom joj prigodom zahvaljujemo.

⁸ L – Lič, M – Mrkopalj i S – Sunger. Oni germanizmi koji su zajednički svima trima govorima neće biti posebno označeni.

⁹ Obavjesnici u Liču: Marija (1935) i Franjo (1932) Radošević, Kristina Radošević (1988); u Mrkoplju: Ana Tomić (1928), Josip Tomić (1959), David Crnić (1983); u Sungeru: Ivan Grubišić (1922) i Franjo Blašković (1940). Istraživanje je provedeno 2008. g. za potrebe izlaganja na 13. međunarodnom skupu slavista održanom u Opatiji 25. lipnja iste godine.

3.1. Vremensko raslojavanje

Pojava prijelaza iz aktivnoga u pasivni jezični sloj u određenome razdoblju može biti uvjetovana jezičnim i izvanjezičnim razlozima.¹⁰ Nerijetko se izrazi istih značenja koji potječu iz različitih jezika rabe usporedno: *väservāga/livel*, *pēmzel/pinel*. Neke su germanizme potisnuli izrazi iz hrvatskoga standardnog jezika, a neke posuđenice iz drugih jezika: *ājncug* → *odijélo*, *bīks* → *māst za cipele (patina)*, *dūrcug* → *prōpuh*, *fīrānga/firanga* → *zāvjesa*, *gēpek* → *přtljāžnik*, *hīmber* → *malīnovac*, *lārma* → *būka*, *nātkaslīn/nātkaslin* → *nōčni ormārići*, *rājferšlus* → *patēnt*, *rēšt* → *zātvor*, *šlājer* → *věo*, *špītal* → *bólnica*. Na taj način nastaju arhaizmi potisnuti od drugih riječi standardnojezičnim izrazima, talijanizmima, novijim germanizmima... Premda se danas u govorima Mrkoplja, Sungera i Liča uz neke germanizme rabe i druge, najčešće domaće riječi, još uvijek je prisutna uporaba velikoga broja germanizama, primjerice: *féder* ('opruga'), *fēlga* ('dio kotača na kojem je guma'), *fēn* ('sušilo za kosu'), *fūdra* ('postava'), *kīnderbet* ('dječji krevet'), *gmājna* ('zajednička zemlja, livada za ispašu'), *fřtalj* ('četvrtina'), *ūra* ('sat'), *cikōrija* ('nadomjestak za kavu'), *čūšpajz* ('varivo'), *rīngšpil/rīngišpil* ('vrtuljak'), *tāncat* ('plesati'). Pasivnom sloju ovih istraženih govora zbog izvanjezičnih razloga, kao što je nestajanje predmeta, tehnologija i različitih zanimanja, pripadaju mnogi historizmi: *krājcar/krājcer* ('novčana jedinica'), *sōtlar* ('sedlar'), *trājbar* ('gonič blaga'), *vāhtar* ('stražar').

3.2. Generacijsko raslojavanje

U govornika različite životne dobi mogu se pratiti razlike u prepoznavanju i uporabi germanizama. Ispitanici starije i srednje dobi prepoznaju gotovo 90% germanizama potvrđenih tijekom istraživanja. Govornici srednje dobi prepoznaju germanizme u neznatno manjem broju od ispitanika prve skupine, ali ih upotrebljavaju u manjoj mjeri. Izvorni govornici najmlađe dobi ne prepoznaju 30 do 40% njemačkih posuđenica. Stariji govornici ne rabe one izraze koji im nisu potrebni u komunikaciji, ali ih prepoznaju, primjerice one koji se odnose na dijelove automobila: *dīzna* ('brizgaljka'), *fēlga* ('naplatak na kotaču'), *hāuba* ('poklopac motora'), *kūplung* ('kvačilo'). Ispitanici mlađe životne dobi znatno manje rabe germanizme u komunikaciji u odnosu na starije govornike, dok većinu prepoznaju, što uglavnom ovisi o tome dijele li domaćinstvo sa starijim članovima obitelji ili ne. Neki su im germanizmi potpuno nepoznati, primjerice *bīks* ('mast za cipele – patina'; L, M), *būbiko* ('vrsta frizure'), *čmīr* ('mast za mazati kola'; L), *fīrnājz/fīrnajz* ('lak od lanenoga ulja'), *gerīnt/gvīnt* ('navoj'; S, L), *gumilēzin* ('ljepilo za gume'), *lēdičan* ('neoženjen, slobodan'), *špālir* ('svečano postrojavanje vojske'; M, S), *rāubat* ('krasti, plijeniti, pljačkati'). Najmanje su im poznate riječi iz područja vojske, primjerice *āptak* ('zapovijed u nekadašnjoj austrougarskoj vojsci – mirno!'), *bājbok* ('zatvor'), potom iz područja zanatstva, kao *grūšt* ('radna skela'), *kīrner* ('točkalo'; M), *klānfa* ('građevinska kuka'). Prepoznaju i rabe većinom izraze iz područja gastronomije,

¹⁰ Više o tome v. u Turk (2005: 10-11).

kao što su *čûkar* ('šećer'), *čûšpajz* ('varivo'), *d'instat* ('pirjati'); potom izraze za odjeću i obuću, primjerice *šlâpe* ('papuće'), *veš* ('rublje'); izraze vezane za društveni život i zabavu, kao *birtija* ('gostionica'), *tâncat* ('plesati') te one koji su vezani za ljude i ljudske djelatnosti, primjerice *cîmerica* ('sustanarka').

3.3. Funkcionalno raslojavanje

Pojedini su leksemi poznati samo ograničenomu krugu govornika, ovisno o njihovoj stručnoj izobrazbi. To su u prvome redu stručni izrazi pojedinih zanata. Izvan struke ti su germanizmi uglavnom nepoznati: *bôrer* ('svrdlo'), *bormasîna* ('bušilica'), *gâter* ('cirkular, pila'), *hôblić* ('strugalica, strugača, svlak, blanja'), *štrâfštuk* ('stega, škripa').

3.4. Prostorno raslojavanje

Broj germanizama u štokavskim ikavskim govorima Gorskoga kotara nije ujednačen. Zasad prikupljena građa broji od 200 do 254 izraza uz nepotvrđenost svih u svima trima idiomima. Djelomično se razlikuje fond germanizama ovjeren u upitniku integriran u govore Liča, Mrkoplja i Sungera. Određen broj izraza nije poznat ni u jednom od triju istraženih govora, primjerice *ajzenbaner* ('željezničar'), *biflat* ('učiti napamet'), *cic* ('vrsta tkanine'), *ciga* ('koza'), *detl* ('pokrov'), *escajg* ('pribor za jelo'), *feljčar* ('(vojni) liječnik, ranarnik'), *foršpajz* ('predjelo'), *inlet* ('vrsta tkanine'), *larma* ('galama'), *leder* ('koža'), *luftiguz* ('lakomislena, nepouzdana osoba'), *nahšpajz* ('desert'), *silber* ('srebro'), *šlep* ('dugačka povlaka na ženskim haljinama, skut'), *špilhoze* ('dječje hlače za igru'), *špilšul* ('vrtić, zabavište'). Neke izraze govornici svih triju govora prepoznaju zbog njihove općepoznatosti i prostorne rasprostranjenosti, ali ih ne rabe: *brhan* ('suknja'), *pertle/žužnje* ('vezice'), *soldat* ('vojnîk'), *šljakat* ('raditi'), *šnaps* ('rakija'), *špeceraj* ('živežne namirnice').

4. Semantičke sfere

Germanizmi ovjereni u govorima Liča, Mrkoplja i Sungera javljaju se u nekoliko semantičkih sfera¹¹ podijeljenih prema područjima ljudske djelatnosti. Nije bilo moguće razvrstati sve prikupljene germanizme u uobičajene semantičke sfere, ali se više od polovice njih uklapa u pojedinu kategoriju. Ponuđeno je nekoliko semantičkih sfera u koje je razvrstana prikupljena leksička građa.¹²

¹¹ Prema G. Berrutu (1994: 101) pod semantičkom se sferom podrazumijeva skup riječi koje se odnose na isti pojam, temu ili područje aktivnosti, a međusobno su srodni putem različitih veza.

¹² Radu nije priložen popis germanizama s podacima o njihovoj zastupljenosti u pojedinim govorima zbog ograničena opsega pa je germanizmima uvrštenima u pojedine semantičke sfere dodana oznaka o mjestu u kojem su potvrđeni.

Najviše leksema pripada sferi **obrti i zanatstva** (njih četrdesetak), primjerice: *cvěk* ('čavao koji se zabija u cipele'; M, S), *čmîr* ('mast za mazati kola'; L), *dîhtat* ('brtviti'), *féder* ('opruga'), *fîrnâjz/fîrnajz* ('lak od lanenoga ulja'), *gâter* ('cirkular, pila'), *glêtovat* ('glačati, ravnati'; M, L), *gevînt/gvînt* ('navoj'; S, L), *grûšt* ('radna skela'), *hòblić* ('blanja'), *kîrner* ('točkalno'; M), *klânfa* ('građevinska kuka'), *krân* ('dizalica'; M, L), *lêt-lâmpa* ('alat za spajanje kovina'), *lójtre/lójtra* ('ljestve'), *mört* ('žbuka'), *râšpa* ('turpija'), *šalovanje* ('oplaćivanje'), *šlâjfat* ('brusiti'), *špâhtla* ('lopatica'), *šrâf* ('zavrtanj'), *šrâfciger/šrâfciger* ('odvijać'), *štrâfštuk* ('stega, škripa'), *štëmat* ('udarati, tući zid'), *štihalica* ('lopatka'), *štrânjga/štrânja* ('debelo uže'), *vâservâga* ('livel'), *vëršat* ('radionica'; M).

Slijedi sfera **tehnike u najširem smislu** u koju ulazi tridesetak primjera kao što su: *abléndat* ('prigušiti svjetlo'), *ânlaser* ('pokretač'; L, S), *âuspuh* ('ispušnik'), *blîc* ('bljeskalica'), *bôrer* ('svrdlo'), *bormašina* ('bušilica'), *brëmza* ('kočnica'), *cûg* ('vlak'), *dízna* ('brizgaljka'), *fâjercag/fâjerceg* ('upaljač'), *fêlga* ('dio kotača na kojem je guma'), *fên* ('sušilo za kosu'), *getríba* ('mehanizam za prijenos snage'), *hâuba* ('poklopac motora'), *kîler* ('hladnjak motora'), *kîper* ('prikolica, kamion s pokretnim dijelom za istovarivanje tereta'), *kuglâger* ('kuglični ležaj'), *kûplung* ('kvačilo'), *lôtat* ('lemiti'), *lêr* ('izvan brzine'), *pêgla* ('glačalo'), *râtkapa* ('naplatak na kotačima vozila'), *sîngerica* ('šivači stroj'), *šâjba* ('vjetrobarsko staklo'), *šînje* ('tračnice'), *štëker* ('utikač'), *tânk* ('spremnik'; L, M), *vêšmašina* ('perilica rublja').

Semantička sfera **gastronomije i domaćinstva, kuće i okućnice** obuhvaća dvadesetak primjera: *âjerkonjak* ('konjak napravljen od jaja'), *âjnpreg* ('zaprška'; M, S), *čûšpajz* ('varivo'), *dînstat* ('pirjati'), *dûrhšlag* ('cjediljka'; S), *fîrânga/fîranga* ('zavjesa'), *grûnt/grûnat* ('zemljište'), *kînderbet* ('dječji krevet'), *kôrpa* ('košara'), *kôgla* ('čaša ili vrč s ručkom'), *kûglof* ('vrsta kolača'), *mêlšpajz* ('kolač'; M, L), *pîksa* ('limenka s poklopcem'; M, S), *rêrna* ('pećnica'), *rîffjat* ('prati pomoću posebne naprave s izlijebljenim prednjim dijelom'), *šlifer* ('dio posteljine – navlaka za pokrivač'), *šmëkat* ('prijeti'), *šnicel* ('odrezak'), *štâmprlj/štâmplic* ('čašica'), *štòkrl* ('stolica bez naslona'), *štòkrla* ('stolica s naslonom').

Toliko leksema ulazi i u semantičku sferu **ljudi, ljudskih osobina i zanimanja**, primjerice: *cîmer* ('sustanar'), *cînkat* ('tužiti'), *côprat* ('čarati, bajati'), *fâkman* ('stručnjak'), *fâličan* ('lažan'), *fâsovati* ('biti kažnjen, dobiti što koga ide'), *fêhtat* ('prostiti'), *frâjla* ('gospođica'), *hûncut* ('nevaljalac'; S, M), *kêlner* ('konobar'), *kibicîrat* ('promatrati, viriti'), *lêdičan* ('slobodan, neoženjen'), *fânjski* ('jak'), *mâher* ('stručnjak'), *mêžnjar* ('crkvenjak, zvonar'), *môler/mâlar/mâler* ('soboslikar'), *pêkljar* ('prosjak'), *sôtlar* ('sedlar'), *šlampèraj* ('aljkavost, neurednost'; L, M), *šlôsar* ('bravar'), *šnâjdar* ('krojač'), *šûster* ('postolar'), *urmâher* ('urar').

Slijedi sfera **odjeće, obuće i dodataka vezanih uz vanjski izgled** u koju je također uključeno dvadesetak leksema, npr. *badekòstim* ('kupaći kostim'), *blûza* ('ženska košulja'), *bûbiko* ('vrsta frizure'), *cigâršpic* ('cigaretnik'), *fâlda* ('nabor'), *fûdra* ('podstava'), *glòkni* ('suknja zvonolikoga kroja'), *lòkna* ('tip kovrča'), *kûta* ('radno odijelo'), *krâgna/krâgalj* ('ovratnik'), *mântel/mântil* ('ogrtač'; 'baloner'), *mîder* ('steznik'), *naviklat/navitlat*

(‘uviti kosu pomoću uvijača’), *pumperice/pumperice* (‘žensko donje rublje’), *rajthóze* (‘jahače hlače’), *šiljtkapa/šiljt/šiliterica* (‘vrsta kape sa štitnikom’), *šláfrok* (‘kućna haljina’), *šlajer* (‘veo’; L, M), *šläpe* (‘papuče’), *šlíc* (‘rasporak’), *špicóke* (‘cipele šiljasta vrha’), *štúcne* (‘čarape’; L, M), *tàška* (‘ženska torbica’), *tréger* (‘naramenica na hlačama’), *věš* (‘rublje’), *vindjaka* (‘vjetrovka’; M, S).

Semantička sfera **vojske** obuhvaća petnaestak primjera kao što su: *àptak* (‘zapovijed u nekadašnjoj austrougarskoj vojsci – mirno!’), *bàjbok* (‘zatvor’), *běfel* (‘zapovijed’), *dürmarš/dürhmarš* (‘brzo’), *gèler* (‘krhotina granate’), *šānac* (‘povišeno vojno poljsko utvrđenje’; M), *šmājser* (‘automatsko oružje’), *špālir* (‘svečano postrojavanje vojske’; M, S), *šràpnel* (‘krhotina od željeza’).

Manji je broj primjera uključen u ostale semantičke sfere. To su redom: semantička sfera **igre i zabave, društvenoga života**: *ājnc* (‘kartaška igra’), *bircuz* (‘gostionica’; L, S), *birtija* (‘gostionica’), *hěrc* (‘srce – u kartaškom žargonu’), *rīngšpil/rīngišpil* (‘vrtuljak’), *tāncat* (‘plesati’); semantička sfera **bolesti**: *brüh/brüf* (‘kila’), *frās* (‘živčani slom’), *fřbant* (‘zavoj’), *hěrc* (‘srčani udar’), *šlāg* (‘moždani udar’), *špítal* (‘bolnica’); te **ostalo**: *cěh* (‘račun’), *klāftar/klāptar* (‘hvat, mjera za količinu drva’), *krājcar/krājcer* (‘novčana jedinica’), *rūksak* (‘naprtnjača’).

5. Semantička prilagodba germanizama u štokavskim ikavskim govorima Gorskoga kotara

Posuđenice se u jeziku primaocu mogu prilagoditi na fonološkoj, morfološkoj i semantičkoj razini, a pritom se razlikuju procesi primarne i sekundarne adaptacije. Obično se s nekom novom riječi iz pojedinoga jezika preuzima i njeno značenje. Značenje modela i značenje replike u jeziku primaocu može se u potpunosti podudarati, a ta se semantička pojavnost naziva nultom semantičkom ekstenzijom (Filipović 1986: 65). Posuđenica u jeziku primaocu može doživjeti različite semantičke promjene s obzirom na opseg i procjenu značenja. Budući da se s posuđenicom često prenosi samo jedno specifično značenje, u procesu prilagodbe jeziku primaocu dolazi do suženja značenja višeznačnih riječi u opsegu ili u značenjskome polju. Najčešće dolazi do suženja značenja s obzirom na opseg jer u trenutku jezičnoga dodira sva potencijalna značenja bivaju isključena situacijskim kontekstom. Isključivo kao pojava sekundarne adaptacije može doći i do proširenja značenja u jeziku primaocu. Pritom su dva osnovna uvjeta: potpuna integracija posuđenice u leksički sustav jezika primaoca i njezina slobodna uporaba unutar toga sustava (Filipović 1986: 169). Među semantičkim promjenama koje se odnose na opseg značenja nalaze se metafora (sličnost po značenju), metonimija (povezanost po značenju), pučka etimologija (sličnost po obliku) i elipsa (povezanost po obliku), a među onima koje se odnose na procjenu značenja pejorizacija (pogoršanje značenja) i ameliorizacija (poboljšanje značenja) (Filipović 1986: 159).

5.1. Nulta semantička ekstenzija

Ova je semantička pojavnost česta među germanizmima u štokavskim ikavskim govorima Gorskoga kotara, a najčešće se pojavljuje kod onih koji označavaju neki tehnički pojam te pripadaju profesionalizmima vezanima uz određenu struku: *ànlaser* < Anlasser, *àuspuh* < Auspuff, *brēmza* < Bremse, *kuglâger* < Kugellager, *lêt-lâmpa* < Lötlampe, *mört* < Mörtel, *râtkapa* < Radkappe, *šrâfciger* < Schraubenzieher, *štêker* < Stecker, *štrâfštuk* < Schraubstock, *vâservâga* < Wasserwaage, *vêrštât* < Werkstatt; potom među imenicama koje označavaju pojedina zanimanja: *mêžnjar* < Mes(s)ner, *šlôsar* < Schlosser, *urmâher* < Uhrmacher, *vâhtar* < Wächter; te kod naziva za jela ili određenu vrstu čaše: *âjnpreg* < Einbrenne, *čûšpajz* < Zuspeise, *krîgla* < Krug / Krügel, *kûglof* < Gugelhupf, *štâmprlj/štâmplić* < Stamperl. Ti su germanizmi imeničke posuđenice kojima je i kao model poslužila imenica iz jezika davaoca kao nositeljica jednoga konkretnoga i uz određenu semantičku sferu usko vezanoga značenja. Neki od navedenih primjera potvrđuju utjecaj austrijskoga njemačkoga i južnonjemačkih govora na štokavske ikavske govore Gorskoga kotara. Tako se u istočnom dijelu Austrije za zapršku kaže *Einbrenn(e)*, a u zapadnome *Einmach*, dok se u standardnome njemačkome koriste izrazi *Mehlschwitze* i *Schwitze*, koji su u Austriji i Bavarskoj nepoznati. U modernoj kuhinji taj izraz više ne igra važnu ulogu te polako prelazi u pasivni dio leksika. Razgovorni austrijanizam *Zuspeise*, kojim se imenuje različito povrće kao prilog glavnomu jelu, a pojavljuje se u značenju 'jela od povrća' u analiziranim govorima, polako postaje zastarjelim te ga u austrijskim i južnonjemačkim dijalektima sve više potiskuje njemačka standardnojezična imenica *Beilage* (Sedlaczek 2004: 433). Vrsta kolača od dizanoga tijesta okrugla oblika u Austriji se naziva *Gugelhupf*, u južnoj Njemačkoj *Gug(e)hupf* ili *Gugelhopf*, a na sjeveru Njemačke *Topfkuchen*, *Napfkuchen*, *Puffer*, *Rondokuchen*, *Bund(kuchen)*, *Aschkuchen* i *Bäbe* (Sedlaczek 2004: 149). U istraživanim je gorsko-kotarskim govorima potvrđen leksem *kûglof*. Austrijska riječ *Stamperl* označava čašicu za rakiju, ali zapravo nije pravi austrijanizam, već sadrži za austrijski njemački tipični dometak za tvorbu deminutiva *-el*. Pretpostavlja se da je upravo iz toga razloga, odnosno pod utjecajem austrijskoga njemačkoga za koji je tipična uporaba deminutiva, nastao i deminutiv *štâmplić* koji je u uporabi uz *štâmprlj*. Na primjeru germanizma *štâmplić* vidljivo je kako se hrvatskim sufiksom *-ić* željelo naglasiti deminutivno značenje modela – iako je i sama riječ *štâmpl* umanjenica, od njega je izvedena umanjenica *štâmplić*. I u Njemačkoj se javlja regionalizam *Stamper* istoga značenja, dok se u Berlinu pod *Stampe* podrazumijeva lošija gostionica (izvorno je to bio lokal u kojem se plesalo), ali i masivna čaša s debelom "nogom". Etimološki se može povezati s glagolom *stampfen* i plesom u kojem se udara nogama o pod, ali i imenicom *Stampfe* jer takva čašica svojim oblikom podsjeća na mužar (Sedlaczek 2004: 376). Slično je i s čašom tipičnom za jedno drugo piće. U istočnim se dijelovima Austrije riječju *Krûgel*, deminutivom nastalom prema riječi *Krug*, označava čaša od pola litre u kojoj se najčešće poslužuje pivo. U govorima je Liča, Mrkoplja i Sungera ovjeren primjer *krîgla*. Nulta se semantička ekstenzija pojavljuje i kod germanizama kojima je model njemačka složenica koja u svom drugom dijelu sadrži *Zeug*, starogermansku imenicu nastalu iz porodice riječi vezane za glagol

ziehen (*vući*). Ta je imenica najprije bila glagolska, odnosno označavala je sâm postupak vučenja, a kasnije se njome počinje imenovati sredstvo kojim se vuče te su se otuda razvila i dodatna značenja: *sredstvo, naprava, materijal, zaliha...* (Piškorec 2001: 231). U prikupljenoj je građi potvrđen primjer *fäjercag/fäjerceg* < Feuerzeug. Primjerima nulte semantičke ekstenzije pripada i historizam *kräjcar / kräjcer* < Kreuzer, sitni mjedeni novac u Austro-Ugarskoj s motivom križa.

5.2. Suženje značenja u jeziku primaocu

Općenito je ova semantička pojavnost najčešća, pa je tako potvrđena i u govorima koji se opisuju. Razlog je tomu u činjenici da se određeni pojam preuzima u određenoj situaciji i određenom kontekstu kojim se aktualizira samo jedno od njegovih značenja. I u ovoj su skupini česti pojmovi vezani uz tehniku te određenu struku ili profesiju. Tako je glagol *abléndati* < abblenden ovjeren u značenju 'prigušiti svjetla kada automobili noću voze jedan prema drugome', dok u jeziku davaocu uz navedeno ima i ova značenja 'zasjeniti/zasjenjivati, zatamniti/zatamnjivati, zasloniti/zaslanjati (svjetiljku, prozor)', u fotografskoj struci 'smanjiti otvor zaslona', a u filmskoj industriji 'završiti snimanje'. Imenica *blīc* < Blitz u jeziku davaocu ima značenja 'bljesak' i 'munja' te u fotografskoj struci označava 'bljeskalicu'. U štokavskim se ikavskim govorima Gorskoga kotara pojavljuje u značenju 'bljesak', ali upravo onaj povezan s fotografiranjem. U jeziku primaocu *šājba* < Scheibe označava 'vjetrobansko staklo', dok u jeziku davaocu ima puno šire značenje: 'prozorsko staklo', 'okrugla ploča', 'meta', 'kriška', 'kolut'... U jeziku se davaocu višeznačna imenica *Träger* > *tréger* upotrebljava kao skraćena za *Gepäckträger* ('nosač prtljage, prtljažnik na biciklu') te imenuje osobu koja nosi neki teret, ali i nosača neke konstrukcije u građevinskoj struci, osobu koja transportira bolesne i ozlijeđene, naramenicu na odjevnim predmetima, nositelja nekoga priznanja, pokretača određenoga procesa ili događaja, ustanovu koja je odgovorna za određenu djelatnost i u radiotehnici nosivi val, dok je u štokavske ikavske govore preuzeto samo značenje vezano za odjevne predmete i to uglavnom za hlače. I u semantičkoj sferi zanimanja pojavljuju se višeznačne imenice u jeziku davaocu kojima je u jeziku primaocu suženo značenje. Tako u štokavskim ikavskim govorima Gorskoga kotara *möler/mälar/mäler* < Maler može biti samo 'soboslikar', ali ne i 'slikar'; *šūster* < Schuster 'postolar, obućar', ali ne i kao 'fušer' u žargonu, kao ni zoološki regionalizam 'pauk kosac' te 'pet bodova' u sportu, uglavnom u stolnome tenisu. Kod imenica za zanimanja najvidljivije je da se preuzima njihovo glavno značenje, a da ostala pripadaju specifičnim značenjskim područjima ili određenomu funkcionalnom stilu. Analizom prikupljene građe potvrđeno je da je do suženja značenja u jeziku primaocu došlo i kod imenice *čūg* < Zug te ona u njemu označava samo 'vlak', a isto je i s modelima u kojima se ona pojavljuje kao drugi dio složenice, primjerice, *ājncug* < Anzug, *dūrcug* < Durchzug. I među primjerima za ovu semantičku pojavnost potvrđen je intenzivan jezični dodir s austrijskim njemačkim. Tako u njemu riječ *mēlšpajz* < Mehlspeise ima tri značenja. Može označavati ono za što se u standardnome njemačkome koristi riječ *Kuchen*, dakle 'kolač', a to je značenje preuzeto i u

opisane govore. Tako se u Austriji prijatelje poziva *auf einen Kaffee und auf eine Mehlspeis(e)*, a u Njemačkoj *zu Kaffee und Kuchen*. Pod tim pojmom Austrijanci, međutim, podrazumijevaju i bilo koju vrstu toploga, slatkoga jela tipičnoga upravo za austrijsku i južno-njemačku kulinarsku kulturu: *Germknödel* ('okruglice od dizanoga tijesta'), *Marmeladepalatschinken* ('palačinke s marmeladom'), *Kaiserschmarren* ('carski drobljenac'), *Salzburger Nockerl* ('salzburški žličnjaci')...U nekim se, pak, dijelovima Austrije *Mehlspeis(e)* koristi kao opreka prema *Fleischspeis(e)*, odnosno označava jelo u kojem nema mesa. U tom slučaju pojmom *Mehlspeis(e)* obuhvaćena su i slana bezmesna jela kao što je *Mehlkoch* (Sedlaczek 2004: 245). Za sve navedeno može se reći da *šmek*, odnosno izraziti da je nešto ukusno i da (dobro) prija. Taj je glagol višeznačan u jeziku davaocu te je uz navedeno nositelj značenja 'kušati, okusiti', 'iskusiti, doživjeti', a isključivo u negativnom obliku 'ne podnositi *koga*'. Području kulinarskoga leksika pripada i *šnicel* < *Schnitzel* koji uz preuzeto značenje 'odrezak' u jeziku davaocu može značiti i 'otpadak'.

5.3. Proširenje značenja u jeziku primaocu

5.3.1. Metafora

Procesom metaforizacije proširilo se u jeziku primaocu značenje germanizma *šrot* < *Schrot*. Iako je preuzeto samo jedno od njegovih značenja iz jezika davaoca: 'krupno mljeveno zrnje žita, prekrupa', ono se proširilo u označavanju svega što je loše kvalitete i prema čemu se izražava negativan stav. Zanimljivo je da se u tom značenju uglavnom koristi među ispitanicima treće, najmlađe dobne skupine te taj germanizam korišten u prenesenom značenju pripada u prvome redu žargonu mladih. Iz semantičke je sfere vojske i izraza vezanih uz nju germanizam *aptak* ('mirno!') kojemu je model sintaktička cjelina s finitnim glagolom kao sastavnicom (*Habt acht!*) dobio preneseno značenje u izrazu *biti aptak* sa značenjem 'biti spreman (za pokret, za neko djelovanje)'.

5.3.2. Metonimija

Metonimija nastaje na temelju povezanosti po značenju kao semantička pojavnost proširenja značenja modela u jeziku primaocu u fazi sekundarne adaptacije. Nju potvrđuje sljedeći ovjereni primjer: *lójtra* < *Leiter* preuzet sa svojim glavnim značenjem 'ljestve', ali se njime označava i 'izrazito visoka čovjeka'.

5.3.3. Pučka etimologija

Za ovu semantičku pojavnost kojom se riječ ili dio riječi nerazumljiv u jeziku primaocu pokušava približiti nekom poznatom izrazu na razni izgovora ili značenja u štokavskim je ikavskim govorima Gorskoga kotara zabilježen germanizam *àuspuh* < *Auspuff* u kojem je drugi dio složenice nastao pučkom etimologijom prema hrvatskome glagolu *puhati* (Stojić 2004: 59).

5.3.4. *Elipsa*

U prikupljenoj je građi ovjereno pet primjera ove semantičke pojavnosti – povezanosti po obliku. Prazan hod automobila imenuje se u jeziku primaocu riječju *lêr* < Leerlauf, a glačalo imenicom *pêgla* < Bügeleisen. Za malinovac se u štokavskim ikavskim govorima Gorskoga kotara upotrebljava germanizam *hîmber* < Himbeersaft, za kapu sa štitnikom *šîljt*, *šîlterica* < Schildkappe (zabilježen je, međutim, i primjer *šîljtkapa!*), a za sustanara *čîmer* < Zimmergenosse.

5.3.5. *Pejorizacija – pogoršanje značenja*

Do pogoršanja značenja u jeziku primaocu, odnosno njegova pomaka u pejorativno i deprecijativno, došlo je u primjerima *bîrcuz*, *birtija* < Wirtshaus. Tim se germanizmima označava ‘gostionica, krčma’, a njihovim je odabirom jasno izražen i omalovažavajući stav prema određenom mjestu toga tipa. Germanizam *frâjla* < Fräulein upotrebljava se u značenju ‘gospođica’, a kao sintagma s pridjevom *stara* dobiva pejorativno značenje ‘usidjelica’ te se najčešće povezuje s tipičnim oblikom ponašanja čija je najizraženija karakteristika uvredljivost. Kao drugi dio sintagme sve se češće koristi imenica *cura*. Sintagma proizlazi iz tradicionalnoga shvaćanja uloge žene u društvu, a u promijenjenim sociološkim i kulturološkim okolnostima zadržala se kao poredbeni frazem s germanizmom kao sastavnicom *držati se kao stara frajla* (‘držati se / ponašati se uvrijeđeno’). I u jeziku davaocu riječ uz navedeno glavno značenje ima i pejorativno ‘prostitutka’ koje je danas zastarjelo, a koristilo se u razgovornome stilu.

5.3.6. *Ameliorizacija – poboljšanje značenja*

Ova je semantička pojava potvrđena tek u jednom primjeru iz prikupljene građe. Riječ *hûncut* < Hundsfott u njemački je ušla preko mađarskoga jezika te u njemu ima značenje ‘hulja, nitkov’ i upotrebljava se kao omalovažavajući izraz za zloga i nedostojnoga čovjeka. To je značenje u jeziku primaocu znatno blaže pa se *hûncutom* naziva ‘obješenjak, vragolan, nevaljalac’, dakle osoba na čije se ponašanje može gledati sa simpatijama i razumijevanjem, a ne s naglašenim omalovažavanjem.

Svi su navedeni primjeri za proširenje značenja u jeziku primaocu općehrvatske pojave i ne mogu se smatrati specifičnima samo za istraživane govore te pripadaju nadregionalnim njemačkim posuđenicama.¹³

6. Zaključak

U radu su analizirani germanizmi koji su posredno ili neposredno ušli u štokavske ikavske govore Gorskoga kotara, a izvorni ih govornici prepoznaju i(li) rabe u svakodnevnoj komunikaciji. U mjesne su govore Mrkoplja, Sungera i Liča germanizmi uglavnom

¹³ Više o tome vidi u Stojić (2006: 55).

preuzeti s dolaskom inovacija u tehnologiji ili zbog leksičkih praznina u raznim strukama. Oni su i rezultat težnje za poznavanjem prestižnoga, dominantnog jezika kao što je bio njemački zbog svoga društvenog statusa. Izražen je i utjecaj austrijskoga njemačkoga i južnonjemačkih dijalekata. Potvrđeni germanizmi pripadaju različitim semantičkim sferama vezanima uz pojedina područja ljudske djelatnosti. Njihova generacijska raslojenost jasno upućuje na to da su poznati uglavnom ispitanicima starijih dobnih skupina, a funkcionalna da su pojedini germanizmi nepoznati izvan određene struke. Neki su germanizmi postali pasivni sloj leksika iz jezičnih i izvanjezičnih razloga, a njihovu prostornu raslojenost pokazuje i nepotvrđenost svih germanizama u trima mjesnim govorima u kojima je istraživanje provedeno. Istraživanjem potvrđeni germanizmi pokazuju različite pojavnosti semantičke prilagodbe u jeziku primaocu. Nulta semantička ekstenzija najčešće se javlja kod profesionalizama usko vezanih za pojedinu struku te kulinarskih izraza. Suženje značenja u jeziku primaocu je semantička prilagodba koja se najčešće javlja u analiziranim primjerima jer se s određenim pojmom obično preuzima i njegovo značenje u određenom kontekstu. Iako nisu brojni, među zabilježenim su germanizmima potvrđeni i primjeri proširenja značenja u jeziku primaocu, ali su oni ujedno i općehrvatske pojave, odnosno njemački nadregionalizmi. Germanizme u navedenim mjesnim govorima sve više istiskuju istoznačne riječi iz hrvatskoga standarda, ali se još uvijek u velikom broju za označavanje pojedinih pojmova koriste isključivo germanizmi. U tim je govorima ranije zasigurno postojalo mnogo više germanizama nego danas, ali su oni ostali nezabilježeni.

Literatura

- Babić, Stjepan, "Njemačke posuđenice u hrvatskom jeziku", u: *Hrvatska jezikoslovna čitanka*, Globus, Zagreb, 1990., str. 214–224.
- Babić, Stjepan, "Njemačke prevedenice – izazov našim lingvistima", *Dometi*, XIII, 9, Rijeka 1980., str. 91–96.
- Babić, Stjepan, "Njemačke prevedenice u hrvatskom ili srpskom jeziku", u: *Leksikografija i leksikologija*, Novi Sad, 1984., str. 9–14.
- Barac-Grum, Vida – Finka, Božidar, "Govori i nazivlje", u: *Gorski kotar*, Delnice, 1981., str. 418–431.
- Berruto, Gaetano, *Semantika*, Izdanja Antibarbarus, Zagreb, 1994.
- Brozović, Dalibor, "Dijalekatska slika hrvatskosrpskoga jezičnog prostora", *Radovi Filozofskoga fakulteta u Zadru* 8, Zadar, 1970., str. 5–31.
- Brozović, Dalibor, "Štokavsko narječje", u: *Školski leksikon*, Jezik, Panorama, Zagreb, 1969., str. 265–273.
- Crnić, Mirjana, "Osnovne fonološke značajke sungerskoga govora", u: *Zbornik Riječki filološki dani*, 8, Zagreb, 2010., str. 605–612.
- Filipović, Rudolf, *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, JAZU – Školska knjiga, Zagreb, 1986.

- Filipović, Rudolf, "Tuđice i jezična kultura", *Jezik*, XXV, 5, Zagreb 1977./78., str. 138–142.
- Finka, Božidar, "Štokavski ikavski govori u Gorskom kotaru", *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, XX-2, Zagreb, 1977., str. 167–197.
- Glovacki-Bernardi, Zrinjka, "O njemačkim elementima u zagrebačkom govoru i hrvatskom književnom jeziku", u: *Zbornik radova Rječnik i društvo*, Zagreb, 1993., str. 93–96.
- Hraste, Mate, "Bibliografija radova iz dijalektologije, antroponimije, toponimije i hidronimije na području hrvatskoga ili srpskoga jezika", u: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 1, Zagreb, 1956., str. 387–479.
- Ivanetić, Nada, "Germanizmi u jednom čakavskom govoru", *Zbornik radova Riječki filološki dani*, 3, Rijeka, 2000., str. 159–170.
- Kruhek, Milan, "Od doseljenja Hrvata do propasti Zrinskih i Frankopana", u: *Gorski kotar*, Delnice, 1981., str. 47–52.
- Kruhek, Milan, "Postanak i razvitak naselja i život naroda u prošlosti", u: *Gorski kotar*, Delnice, 1981., str. 281–309.
- Lisac, Josip, "Goransko predmigracijsko dijalektalno stanje i podrijetlo suvremenih organskih idioma u Gorskom kotaru", *Dometi*, XXIV, 6/7, Rijeka, 1991., str. 381–386.
- Lisac, Josip, "Goransko dijalektno stanje u prošlosti i sadanjosti", u: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 10, 1997., str. 155–161.
- Lisac, Josip, *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskoga narječja i hrvatski govori torlačkoga narječja*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2003.
- Lukežić, Iva, "Mrkopaljski govor", u: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 14, Zagreb, 2008., str. 293–324.
- Lukežić, Iva, "Štokavsko narječje", *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 32, Rijeka, 1998., str. 117–135.
- Marković, Mirko, *Gorski kotar, Stanovništvo i naselja*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2003.
- Masing, Leonhard, *Die Hauptformen des serbisch-chorwatischen Accents nebst einleitenden Bemerkungen zur Accentlehre insbesondere des Griechischen und des Sanskrit*, St. Pétersbourg, 1876.
- Moguš, Milan, *Čakavsko narječje*, Školska knjiga, Zagreb, 1977.
- Muhvić-Dimanovski, Vesna, "Njemački kao jezik posrednik pri posuđivanju iz engleskoga u hrvatski", *Suvremena lingvistika*, 41/42, Zagreb, 1996., str. 451–456.
- Piškokrec, Velimir, "Germanizmi u podravskome dijalektu" (doktorska disertacija), Zagreb, 2001.

- Piškorec, Velimir, "Germanizmi u govorima đurđevačke Podravine", FF press, Filozofski fakultet, Zagreb, 2005.
- Piškorec, Velimir, *Vom Sprachkontakt zur Sprachkontaktforschung*, Zagreber germanistische Beiträge, 1, Zagreb, 2004., str. 107–121.
- Sedlaczek, Robert, *Das österreichische Deutsch. Wie wir und von unserem grossen Nachbarn unterscheiden*, Überreuter, Beč, 2004.
- Stojić, Aneta, "Njemačke posuđenice i hrvatski ekvivalenti", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 34, Zagreb, 2008., str. 357–369.
- Stojić, Aneta, "Semantička prilagodba nadregionalnih njemačkih posuđenica", *Fluminensia*, god. 18, 1, Rijeka, 2006., str. 53–63.
- Strohal, Rudolf, "Neke dijalektičke osobine iz trgovišta Mrkoplja", *Nastavni vjesnik*, XIV, Zagreb, 1906., str. 665–673 i 743–752.
- Strohal, Rudolf, *Uz Lujzinsku cestu*, Tiskara Rijeka, Rijeka, 1993.
- Štebih, Barbara, "Germanizmi u hrvatskim rječnicima", u: *Zbornik radova Riječki filološki dani*, 6, Rijeka 2006., str. 183–192.
- Turk, Marija, "Germanizmi u sjevernočakavskom arealu", *Fluminensia*, 2, Rijeka 2005., str. 1–13.
- Turk, Marija, "Naporedna uporaba posuđenica i prevedenica u hrvatskom jeziku", u: *Zbornik radova Riječki filološki dani*, VI, Rijeka, 2006., str. 165–181.
- Turk, Marija, "Njemačke primljenice u hrvatskom jeziku", u: *Nemzetközi szlavisztikai napok V.*, Szombathely 1994., str. 183–193.
- Vranić, Silvana – Crnić, Mirjana, "Iz fonologije govora Mrkoplja", *Čakavska rič*, XXXVI, 1-2, Split, 2008., str. 119–131.
- Žepić, Stanko, "Austrijski njemački u Hrvatskoj", u: *Đurđevački zbornik*, Đurđevac, 1996., str. 309–319.
- Žepić, Stanko, "Zur Geschichte der deutschen Sprache in Kroatien", u: *Zagreber germanistische Beiträge*, 11/1, Zagreb, 2002., str. 209–227.

Rječnici:

- Anić, Vladimir, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi liber, Zagreb, 2004.
- Duden, *Deutsches Universalwörterbuch*, Dudenverlag, Mannheim-Leipzig-Wien-Zürich, 1996.
- Duden, *Wie sagt man in Österreich? Wörterbuch des österreichischen Deutsch* [ur. Jakob Ebner], Dudenverlag, Mannheim-Leipzig-Wien-Zürich, 1998.
- Hansen-Kokoruš, Renate et al., *Njemačko-hrvatski univerzalni rječnik* [red. J. Matešić], Nakladni zavod Globus, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2005.
- Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Novi liber, Zagreb, 2002.

- Jakić, Blanka; Hurm, Josip, *Hrvatsko-njemački rječnik* (s gramatičkim podacima i frazeologijom), IX. Izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 2004.
- Klaić, Bratoljub, *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1981.
- Simeon, Rikard, *Rječnik lingvističkih pojmova*, Zagreb, 1986.
- Skok, Petar, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, Zagreb, 1971-73.
- Šonje, Jure et al., *Rječnik hrvatskoga jezika*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga, Zagreb, 2002.
- Wahrig, Gerhard, *Deutsches Wörterbuch*, Bertelsmann Lexikon Verlag, München, 2008.

SUMMARY

Mirjana Crnić – Željka Macan

GERMANISMS IN THE ŠTOKAVIAN IKAVIAN SPEECHES OF GORSKI KOTAR

The presence of a large number of German loan words in Croatian dialects is the result of centuries-long contact between the Croatian and German language. Although the Croatian language policy strongly resisted the influence of German language, especially in the 19th century, German loanwords have been still retained and still in active use on the supstandard level. The aim of this paper is to analyze the recorded lexemes from the German language in the local idioms of Mrkopalj, Sunger and Lič, and in the Štokavian Ikavian speeches of Gorski kotar. Germanisms collected in the field research are divided according to their belonging to certain semantic aspects of the temporal, spatial, functional and generational stratification. Special attention is given to their semantic adjustments in the language of the recipient based on specimen examples from the collected material. The paper connects two linguistic disciplines, contact linguistics and dialectology.

Key words: *loanwords; Germanisms; semantic fields; semantic adaptation; dialectology; Štokavian Ikavian speeches of Gorski kotar*